

Wstęp

Oświata to działalność polegająca na upowszechnianiu wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz realizowaniu zadań wychowawczych w celu zapewnienia jednostkom wszechstronnego rozwoju i pomyślnej egzystencji, a społeczeństwu więzi kulturalnych łączących jego przeszłość historyczną z teraźniejszością i budową pomyślnej przyszłości¹. Historia wychowania i oświaty społeczeństwa jest zapewne tematem wielu opracowań naukowych i monografii. Niemniej jednak ciekawym wątkiem wartym poddania bliższej analizie jest sprawa funkcjonowania w polskim międzywojennym systemie szkolnictwa Miejskiego Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Sanoku oraz specyfika późniejszej pracy jego absolwentek. Obszar byłego zaboru austriackiego, czyli Galicji, w dobie autonomii charakteryzował się szybkim rozwojem szkolnictwa nauczycielskiego i rozbudowy placówek tego typu. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej na mapy świata i Europy powróciła Polska ze smutną spuścizną po trzech zaborcach, czyli powszechnym analfabetyzmem społeczeństwa. Dlatego jednym z najważniejszych zadań młodych władz państwowych, łącznie z ustalaniem granic państwowych, było tworzenie polskiego systemu oświaty.

Najważniejszym i najpilniejszym celem było zlikwidowanie analfabetyzmu i ustalenie oblicza ideowego szkolnictwa powszechnego i nadania mu koncepcji wychowawczej. W tym celu trzeba było przewartościować i pragmatycznie zużytkować odziedziczony po zaborcach dorobek oświatowy. Jednocześnie zgodnie z ogólnooświatowymi trendami i rozwojem nauk z zakresu pedagogiki i dydaktyki młode państwo polskie dążyło do rozwoju nowych działów szkolnictwa i profesjonalizacji nauczania. W takiej sytuacji nowy system oświaty potrzebował w pełni wykwalifikowanych nauczycieli. Problem ten w stosunkowo niewielkim zakresie dotyczył województw południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej. To raczej pedagodzy z byłej Galicji zasilali szkoły w innych

¹ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998, s. 279.

częściach kraju². Lata dwudzieste XX wieku w Polsce charakteryzowały się szybkim rozwojem i profesjonalizacją zawodu nauczyciela. W ówczesnym systemie kształcenia nauczycieli bardzo istotną rolę odegrały prywatne żeńskie seminaria nauczycielskie. Jednym z takich seminariów było Prywatne Miejskie Seminarium Nauczycielskie Żeńskie w Sanoku, które kontynuowało tradycję nauczania kadr nauczycielskich Prywatnego Instytutu Naukowo-Wychowawczego Żeńskiego w Sanoku.

Z uwagi na fakt, że właśnie absolwentki z tego lokalnego seminarium nauczycielskiego „niosły kaganek oświaty pod wiejskie strzechy” na wschodnich kresach II Rzeczypospolitej, niniejsze opracowanie monograficzne poświęcone jest przedstawieniu sylwetek niektórych nauczycielek okresu międzywojennego oraz ich dalszych losów w czasach PRL. Dodatkowym elementem jest fakt osobistego zaangażowania się autora w opracowanie biogramów osób o korzeniach rodzinnych.

Monografia składa się z dwóch rozdziałów. W pierwszym wyodrębniono cztery podrozdziały.

W podrozdziale pierwszym monografii dokonuje się krótkiej charakterystyki systemu szkolnictwa nauczycieli szkół ludowych w byłym zaborze austriackim, czyli w Galicji, w okresie autonomii.

Drugi podrozdział przedstawia rys systemu kształcenia nauczycieli szkół powszechnych w okresie II Rzeczypospolitej, głównie miejsce i rolę seminariów nauczycielskich.

Podrozdział trzeci poświęcony jest analizie jedenastoletniego okresu funkcjonowania Prywatnego Miejskiego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Sanoku.

W podrozdziale czwartym przedstawiono zarys sytuacji prawnej szkół i nauczycieli okresu II Rzeczypospolitej oraz miejsce i rolę nauczyciela w ówczesnej administracji publicznej.

Rozdział drugi monografii składa się z biogramów osób stanu nauczycielskiego z rodzinnymi korzeniami autora oraz innych postaci. Opisy wzbogaca zachowana i zdobyta w różnych miejscach ikonografia obrazująca czytelnikowi atmosferę i sytuację społeczno-polityczną minionych czasów.

Autor tej monografii nie posiada wykształcenia pedagogicznego, toteż niniejsza praca nie wyczerpuje w pełni zagadnienia, a stanowi pewien zaczątek i zachętę do dalszych rozważań. Mimo to autor wyraża przekonanie, że prezentowana monografia stanie się ciekawym źródłem wiedzy dla czytelnika. Publikacja jest pewnego rodzaju studium dotyczącym szkolnictwa okresu

² J. Doroszewski, *Seminaria nauczycielskie w Polsce w świetle polityki oświatowej państwa (1918–1937)*, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin 2002, s. 16.

II Rzeczypospolitej i początkowego okresu PRL. To jednocześnie wyraz indywidualnych poglądów autora, odniesionych do ówczesnego systemu oświaty. Autor ma nadzieję, że adresatami tej lektury będą nie tylko środowiska lokalne, miłośnicy historii, ale również studenci pedagogiki i pedagodzy.